

Egy magyar kultúrpolitikus. A Magyar Történelmi Társulat nemrég tartotta Széchenyi-ünnepét. A felolvasó asztalon hatalmas új könyvek díszeltek: Széchenyi döblingi irodalmi hagyatékának három darabja, Naplóinak első kötete, meg a Kelet Népe. Valamennyi a Társulat kiadványa. Ez a társulat nem szóval, s nemcsak egy ünnepi óra korlátai között, hanem alkotással ünnepelte a tettek emberét. Az említett öt kötet csak része a nagy Széchenyi összes munkáit magába foglalandó teljes kritikai kiadásnak, mely az elkészült ötön kívül még vagy húsz hasonlóan súlyos kötetre van tervezve. Maga az egész sorozat pedig szintén csak része a Társulat valóban monumentális tudós vállalkozásának, a Magyarország újabbkori történelmi forrásait közrebocsátó kiadvány-sorozatnak, melyből Széchenyi munkáin kívül is megjelent már nem egy nagyérdékű darab.

Ez a Társulat valóban megszerezte a jogot ahhoz, hogy Széchenyit ünnepelje; nemcsak mert dolgozik, hanem mert tisztá celtudattal, megszervezetten dolgozik. Méltán ragadta meg az ünnepi alkalmat a Társulat egyszersmind arra, hogy néhány hálás, meleg szót mondjon annak is, kinek e céltudatos szervezést köszönheti: gróf Klebelsberg Kunónak, ki már minisztersége előtt elnöke, vezetője volt, s kinek születése ötvenedik, kultúrpolitikai tevékenysége huszonötödik évfordulója épp arra az időpontra esett. Ez alkalomból a Társulat emlékkönyvvel lepte meg elnökét, melybe kiváló történettudósok s rokon szakok művelői írtak jeles tanulmányokat, így avatván a tudományos munka nyereségévé ezt az ünneplést is.

A magyar történettudományi munkálatok megszervezése azonban csak egyik, immár világos eredményeket felmutató eleme egy, méreteit és végcélját hovatovább nagyobb arányokban kibontakoztató kultúrpolitikai koncepciónak.

Végző célja nem lehet más, mint

az egész magyar műveltség restaurálása, eredeti forrásaiból felfrissítése, s egy ellenséges világ közepén ellenállóvá, fejlődésre szakadatlanul hajlandóvá és képessé nevelése. E célkitűzés nyilván annak felismeréséből indul ki, hogy a műveltség minden politikai és hatalmi szervezetenél hatékonyabb biztosítéka a nemzeti létnek.

Műveltség azonban csak akkor jöhet komolyan számításba nemzeti lét erőforrása- és erőtartalékként, ha egyrészt csakugyan van megkülönböztető, egyedi jellege, mely a nemzeti lét folyamán szakadatlan folytonossággal, lényege állandó megőrzésével fejlődött, másrészt pedig ha kapcsolatai és értéke szerint bizonyos egyetemességre is eljutott: ha gyökereivel szilárdan fogózik a saját talajába, de magasra is nőtt és messzire tekint.

Mikor gróf Klebelsberg Kumó az említett vállalkozást a magyar történettudomány kiváló munkásaival megindította, azonnal láthatóvá lett, mit akar. Akarta a műveltség nemzeti, itthoni főpilléreinek megerősítését, újabb és újabb források feltárását számára a hazai földben. Természetes, hogy nem kerülték el figyelmét e műveltség régi, intézményes őrzői és terjesztői, a könyvtárak és múzeumi gyűjtemények sem. Jött a Gyűjteménygyűjtemény gondolatával s e gondolatból azóta valóság lett: az erők összefogása egy nagy, egységes szervezetbe. Mindez a kultúrpolitikus egyik nagy gondolatának és törekvésének: a konzerválóknak, a meglévőket kiaknázóknak és biztosítóknak a diadalútja. S ez út eddigi legutolsó fordulójánál ott látjuk az általa oly nemes megértéssel új életre segített Magyar Tudományos Akadémiát is.

A másik oldalra pillantva pedig ott látjuk emelkedni egyre nagyobb számmal s erőteljességgel a nyugati és keleti nagy fővárosokban a Magyar Intézeteket, Collegium Hungaricumokat, a magyar „kultúrdiplomácia” tűzhelyeit, látunk német,

francia és olasz egyetemeken tanuló ösztöndíjas magyar ifjakat. Az a méz is haza fog kerülni, amit ott gyűjtenek, az a műveltség is bele fog oltódni a saját magunkéba, amit ott szereznek, s az is javunkra válik, amit a magunkéból ottan a világ elé tárnak. Gróf Klebelsberg Kunó ezen a téren is mindenképp a meglévőt karolta fel és mentette meg, azután pedig kiterjesztette, megnövelte és megsokszorozta. Legnagyobb érdeme e részben az egyoldalúság böles kerülése. Az európai műveltségen ő valóban európaít ért, nem pedig csak valamely politikailag kiváltságos nyugati nemzetét, mint ahogy a Balkánon szokás. Hogy pedig a nyugati műveltség természetes, történelmi és geográfiai szükségszerűséggel kiasódott medrét nem akarja elrekeszteni, sőt folyását szabályozással biztosítja; hogy a velünk közvetlenül szomszédos német nyugatot, műveltségünknek ezer év óta egyik főtáplálóját, nem ugorja át, sőt talán a magyar multhoz híven ezentúl is onnan vár legtöbbet: azt csak az róhatná fel hibául, aki nem a frissen buzgó, közeli forrásból, hanem mesterséges szökőkutak távoli vízugaraiból akarná szomját oltani.

A műveltségnek azonban, a legégyesebbnek is, rétegei, fokozatai vannak, alulról felfelé. Hol kell vajjon annak, ki e műveltség megmunkálására tette fel életét, munkáját kezdeni? Többször hallottunk afféle panaszt, hogy Klebelsberg az alsóbb rétegek elhanyagolásával legfelül kezdte, s leginkább csak a magas kultúra iránt tanusít érzéket. Ujabbán már, a tanyaiskolák kérdésének napirendre kerülésével, el fognak ugyan hallgatni ez ellenvetések, de ki kell mondanunk: hogy minden kultúrpolitikai tevékenységnek, mely valóban komoly célokat tűzött maga elé, a meglévőnek a megmentésén és biztosításán kell dologát kezdenie, és pedig a meglévőből is annak a mentésén, ami legdrágább és legpótolhatatlanabb benne, mert márholnapra nem, csak évszázadok lassan fölfelé menő munkájával és értékelő szelekciójával volt megszerezhető. Ő sem kezdheté máshol, mint a meglévő legmagasabb rétegnek és intézményeinek biztosításával.

Gróf Klebelsberg Kunó nem bürokrata, nem szobatudós, nem ab-

sztrakt tervezgető, hanem valóban gyakorlati érzékű kultúrpolitikus. Ő élő emberekkel dolgozik, a gyakorlati embereivel s nem hivatali gépezettel. Tudósokat, intézmények vezetőit, tanárokat, tanítókat, írókat munkatársainak tekint, beavatja őket eszméibe, terveibe, s általuk valósítja meg azokat. Személyesen ismeri őket, ismeri tehetségüket, egyéniségüket, s gondja van arra, hogy ki-ké a legalkalmasabb módon fejthesse ki képességeit és eredetiségét. Innen van, hogy koncepciója részletei, alighogy tervrajzuk nyilvánosság elé kerül, gyorsan és zökkenés nélkül élő valósággá válnak.

Kultúrpolitikai első nagy műve a Julián-Egyesület iskoláinak megerősítése volt. Alapelve itt is a lelkiismeret azon elemi parancsán sarokallott, mely minden nemesebb konzervatívizmusnak alapja: megmenteni a veszélyeztetett meglévőt, ez esetben a horvátországi, szlavóniai, boszniai, sőt romániai magyar szigeteket és szórványokat. A sors más-kép fordult, s összedöntötte ifjúj tetteire e szép magyar művét, s mégsem semmisítette meg nyomtalanul a magyarság ottani gyermekeit, magukra hagyatva, talán elvesztek volna már ezóta; a Julián-Egyesület iskoláiban magyar emberekkel nevelődtek fel s magyarságukban megmaradva állanak ott mostan, a szakadék túlsó partján.

E sorok írója a Budapesti Szemle egy cikke alatt olvasta valamikor, meglepődötten figyelve fel, gróf Klebelsberg nevét. Az a cikk a hazai magyar szórványok megmentésének és megerősítésének nagy nemzeti fontosságáról s végrehajtása módjairól szólott felejthetetlen igazsággal és előrelátással. Most már, mikor azt is csak egy szép álommá toltá hátra a nagy katasztrófa, megnyugvással és bizalommal látjuk, hogy annak a megőrzése és fejlesztése, ami kulturális téren rendelkezésünk alatt még megmaradt, egy valóban hivatottnak a kezébe tételt le, aki egy, már ifjúkorában megkoncipiált életművön lankadatlan következetességgel dolgozik tovább, szűkebb körre szorítva ugyan a nemzeti szerencsétlenség következtében, de annál égőbb tettvággyal és feszültebb erővel.

Mindnyájunk érdeke, hogy ezt a beesvággyat siker koronázza. *M. N.*